

in English below

ПОЗИЦІЯ

громадських організацій щодо Закону №4555 та використання теми війни для тиску та підриву демократичних засад держави

Ми, представники громадських організацій, що багато років опікуються питаннями подолання наслідків збройної агресії та посиленням демократичних інституцій в умовах війни, з глибоким обуренням сприйняли рішення щодо позбавлення антикорупційних органів України незалежності. Це рішення було ухвалене парламентом 22 липня без дотримання процедур й належного обговорення з суспільством. У той самий день Президент України підписав Закон №4555-IX, що був оприлюднений вночі та набув чинності 23 липня 2025 року.

Закон №4555 несе серйозну загрозу основам демократії та правам людини, ставить під питання подальший поступ України на шляху до євроінтеграції. Створює небезпечний прецедент використання парламенту для непоправних ударів по демократичних інституціях, незалежному правосуддю, підриву довіри міжнародних партнерів до України.

Наспих ухвалений Закон фактично призводить до змін кримінального законодавства, про які вже чимало [зазначали](#) різні експертні команди, зокрема звужує повноваження та фактично скасовує виключну підслідність НАБУ та САП; дозволяє Генеральному прокурору впливати на досудове розслідування НАБУ (фактично створює умови для уникнення відповідальності корупціонерів на топ-посадах); розширює можливості проведення обшуків без санкції суду; підриває незалежність прокурорів та фактично скасовує на період дії воєнного стану конкурсну процедуру добору прокурорів усіх рівнів; значно розширює інші повноваження Генерального прокурора України, який призначається без конкурсу за ініціативою Президента України та призводить до інших [критичних змін](#).

Окреме занепокоєння викликає те, **яким поспіхом в непрозорий спосіб, без будь-яких консультацій з громадськістю та експертним середовищем було ініційовано та проведено зазначені зміни до законодавства парламентом.** Процес ухвалення закону супроводжувався не лише порушеннями процедур та регламенту. Він також відзначився особливим цинізмом. Зміни було внесено в законопроект, що давно очікував свого розгляду з боку потерпілих від війни, а саме передбачав захист прав родичів зниклих безвісти на об'єктивне, неупереджене і швидке досудове розслідування. Подібний формат прийняття доленосних рішень для держави та суспільства є неприйнятним та підриває довіру до парламентаризму, особливо в умовах триваючої зовнішньої агресії та перемовного мирного процесу.

Крім того, Закон №4555 фактично є кульмінацією **серії атак на антикорупційні інституції, що супроводжуються дуже небезпечним трендом – прикривати дії влади “державною безпекою” та “боротьбою з ворогами та поплічниками РФ”.** Це створює небезпечний прецедент, що погрожує не лише

руйнуванням верховенства права в Україні, але й політиці реінтеграції, відновлення та розбудови сталого миру, якого ми всі прагнемо.

Серйозне занепокоєння викликає масштабування практики використання нібито “зв'язків з Росією” або тимчасово окупованими територіями як привід для виправдання ігнорування результатів незалежних конкурсів на топ-посади, політичного тиску на опонентів, руйнування інституцій та кримінального переслідування окремих осіб та бізнесів. Використання таких ярликів як зброї для дискредитації та нападів на опонентів стає закономірністю. Подібні дії не лише завдають прямої шкоди демократії та безпеці країни, але й підривають критично важливі процеси реінтеграції постраждалих від війни, наших громадян з ТОТ України, розширюючи можливості для зловживань та неперевіраних інтерпретацій.

Спроба звести політику безпеки до “чорної мітки” ставить під сумнів саму ідею реінтеграції окупованих територій. Якщо будь-яка людина, яка залишилась жити в окупації або має родичів в окупації чи в РФ, автоматично вважається небезпечною, це просто суперечить декларованій політиці важливості для держави повернення людей і територій. Така стигматизація натомість лише віддаляє державу від її громадян і перетворює політику щодо наслідків війни на інструмент покарання, а не захисту.

Ми наголошуємо на життєвій важливості підтримки потерпілих від війни та збереження зв'язків з громадянами, які залишили країну аби врятувати себе та родини, а також з громадянами на ТОТ, які є найміцнішим зв'язком України з тимчасово окупованими територіями. Ліквідація відповідного Міністерства національної єдності (а раніше - Міністерства реінтеграції ТОТ) та подальше розпорошення повноважень з реінтеграції між іншими міністерствами вже призвели до розриву єдності державної політики щодо мільйонів громадян, які постраждали від війни. Це створює хаос і невизначеність для постраждалих, ускладнюючи їхнє повернення та інтеграцію. А використання будь-якого зв'язку з окупованою територією чи РФ як інструменту проти будь-кого з “незгодних” чи для послаблення спроможності та незалежності інституцій стає тривожним сигналом для суспільства та ставить під загрозу всю державну політику реінтеграції.

З огляду на вищевикладене, ми закликаємо зробити кроки для збереження демократичних цінностей, зміцнення верховенства права та забезпечення національної єдності України в умовах триваючої агресії:

Президента України — забезпечити перегляд та скасування шкідливих положень Закону №4555-IX, що підривають незалежність антикорупційних органів, належні процедури добору та звільнення з органів прокуратури й руйнують процесуальну незалежність прокурора, та ставлять під удар стійкість системи кримінальної юстиції від зловживань та порушень прав людини.

Верховну Раду України — підтримати законодавчу ініціативу щодо **негайного** перегляду та скасування шкідливих положень Закону №4555-IX.

Кабінет Міністрів України:

- **невідкладно забезпечити призначення керівника Бюро економічної безпеки** згідно з поданням Конкурсної комісії з добору Директора БЕБ України.
- **відновити цілісну та ефективну державну політику** щодо постраждалих від війни громадян та реінтеграції ТОТ, яка має ґрунтуватись на довірі, принципах перехідного правосуддя, цінностях прав людини та забезпечувати належну координацію всіх відповідних процесів з урахуванням реальних безпекових викликів.

Органи правопорядку та органи прокуратури:

- **припинити практику використання вибіркового необґрунтованого звинувачення у зв'язках з РФ або ТОТ України для тиску та переслідувань** громадян, активістів, журналістів, політичних опонентів, бізнесу та інституцій, що руйнує довіру суспільства та підриває національну єдність
- **мінімізувати використання невідкладних обшуків** без ухвали слідчого судді та враховувати принцип пропорційності втручання у права та свободи людини під час розслідування.

Центр прав людини ZMINA

ГО "Донбас СОС"

JustGroup

Кримська правозахисна група

ГО "Громадський холдинг "ГРУПА ВПЛИВУ"

БФ "Схід SOS"

ГО "Донбас СОС"

Ukrainian Legal Advisory Group

Центр дослідження верховенства права НаУКМА

Інститут масової інформації

Харківський інститут соціальних досліджень

Аналітична група "ТОЛК"

ГО "Блакитний птах"

ГО "Центр громадянської просвіти "Альменда"

Центр лідерства УКУ

Громадська спілка "Дім прав людини "Крим"

ГО "Харківський антикорупційний центр"

Асоціація жінок-юристок України "ЮрФем"

Медійна ініціатива за права людини

ГО "Україна без тортур"

ГО "Фонд підтримки фундаментальних досліджень"

Експертний центр прав людини

STATEMENT
of civil society organisations on Law No. 4555 and the use of the war to exert pressure and undermine the democratic foundations of the state

We, representatives of civil society organisations that have been dealing with the consequences of armed aggression and strengthening democratic institutions in wartime for many years, are deeply outraged by the decision to strip Ukraine's anti-corruption bodies of their independence. This decision was adopted by Parliament on 22 July without following the proper procedures or engaging in meaningful discussion with society. On the same day, the President of Ukraine signed Law No. 4555-IX, which was published at night and came into force on 23 July 2025.

Law No. 4555 poses a serious threat to the foundations of democracy and human rights, and calls into question Ukraine's further progress towards European integration. It sets a dangerous precedent for using Parliament to deal irreparable damage to democratic institutions and independent judiciary, and to undermine the trust of Ukraine's international partners.

The hastily adopted law in fact leads to changes in criminal legislation, which have already been [noted](#) by various expert teams, in particular narrowing the powers and in fact abolishing the exclusive jurisdiction of NABU and SAPO; allows the Prosecutor General to interfere in NABU's pre-trial investigations (in fact, creating conditions for top-level corrupt officials to avoid accountability); expands the possibilities for conducting searches without a court warrant; undermines the independence of prosecutors and in fact suspends the competitive selection procedure for prosecutors at all levels during the period of martial law; significantly expands other powers of the Prosecutor General of Ukraine, who is appointed without a competitive process at the initiative of the President, and introduces other [critical changes](#).

Of particular concern **is the haste with which these legislative amendments were initiated and adopted by Parliament in a non-transparent manner without any consultation with the public or experts.** The process of adopting the law was accompanied not only by procedural and regulatory violations. It was also marked by particular cynicism. The amendments were made to a draft law that had long been awaited by victims of the war, namely, it provided for the protection of the rights of relatives of missing persons to an objective, impartial and prompt pre-trial investigation. Such a process for adopting decisions that are crucial for the state and society is unacceptable and undermines trust in parliamentarianism, especially in the context of ongoing external aggression and peace negotiation process.

Moreover, Law No. 4555 is in fact the culmination of **a series of attacks on anti-corruption institutions, accompanied by a very dangerous trend – covering up the actions of the authorities under the guise of “state security” and “combating enemies and accomplices of the Russian Federation”.** This sets a dangerous precedent that threatens not only to undermine the rule of law in Ukraine, but

also the policy of reintegration, recovery, and the building of sustainable peace – goals we all strive for.

Of serious concern is the growing practice of using alleged “connections with Russia” or the temporarily occupied territories as a pretext to justify ignoring the results of independent competitions for top positions, exerting political pressure on opponents, destroying institutions, and prosecuting individuals and businesses. The use of such labels as weapons to discredit and attack opponents is becoming the pattern. Such actions not only cause direct harm to democracy and the country’s security, but also undermine the critically important process of reintegrating victims of war, our citizens from the TOT of Ukraine, and create opportunities for abuse and unverified interpretations.

The attempt to reduce security policy to a “black mark” calls into question the very idea of reintegrating the occupied territories. If any person who has remained living under occupation or has relatives in occupation or in the Russian Federation is automatically considered dangerous, this simply contradicts the declared policy of the importance of returning people and territories to the state. Such stigmatisation only distances the state from its citizens and turns the policy on the consequences of war into an instrument of punishment rather than protection.

We stress the vital importance of supporting victims of war and maintaining ties with citizens who left the country to save themselves and their families, as well as with citizens living in the TOT, who are Ukraine’s strongest link with the temporarily occupied territories. The liquidation of the relevant Ministry of National Unity (formerly the Ministry for Reintegration of the TOT) and the subsequent fragmentation of reintegration powers among other ministries have already led to a breakdown in the unity of state policy towards millions of citizens affected by the war. This creates chaos and uncertainty for those affected, making their return and reintegration more difficult. The use of any connection with the occupied territory or the Russian Federation as a tool against dissenters or to undermine the capacity and independence of institutions is an alarming signal for society and jeopardises the entire state reintegration policy.

In view of the above, we call for steps to preserve democratic values, strengthen the rule of law, and ensure Ukraine’s national unity amid ongoing aggression:

The President of Ukraine should ensure the review and repeal of harmful provisions of Law No. 4555-IX, which undermine the independence of anti-corruption bodies, jeopardise the independence of the prosecution office and the stability of the criminal justice system against abuse and human rights violations.

The Verkhovna Rada of Ukraine should support the legislative initiative to **immediately review** and repeal the harmful provisions of Law No. 4555-IX.

Cabinet of Ministers of Ukraine:

- **should immediately appoint a Head of the Economic Security Bureau** in accordance with the recommendation of the Selection Commission for the Director of the ESB of Ukraine.
- **should restore a coherent and effective state policy** regarding war-affected citizens and the reintegration of the temporarily occupied territories, based on trust,

principles of transitional justice, human rights values, and ensuring proper coordination of all relevant processes while considering real security challenges.

Law enforcement and prosecution authorities:

- should cease the practice of using selective and unfounded accusations of links with the Russian Federation or the TOT of Ukraine to exert pressure and persecute citizens, activists, journalists, political opponents, businesses, and institutions, which destroys public trust and undermines national unity.

- should minimise the use of urgent searches without a warrant from an investigating judge and take into account the principle of proportionality of interference with human rights and freedoms during investigations.

The Human Rights Centre ZMINA
NGO “Donbas SOS”
JustGroup
The Crimean Human Rights Group
NGO “Civil Holding “GROUP OF INFLUENCE”
CF “East SOS”
NGO “Donbas SOS”
Ukrainian Legal Advisory Group
Centre for the Study of the Rule of Law, NaUKMA
Institute of Mass Information
Kharkiv Institute for Social Research
Analytical group “TOLK”
NGO “Blue Bird”
NGO “The Centre of Civil Education Almenda”
Center for Leadership of UCU
Human Rights House Crimea
Ukrainian Women Lawyers Association “JurFem”
Media Initiative for Human Rights
Ukraine without Torture
NGO “Fund for Fundamental Research Support”
Expert Center for Human Rights